УДК 908(478)
№ держреєстрації 0121U109626

Міністерство освіти і науки України
Науково-дослідний інститут українознавства
(НДІУ)
01135, м. Київ, вул. Ісаакяна, 18;
тел. 236-01-28, факс 236-95-89; E-mail: ndiukr@gmail.com

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. Директора Науково-дослідного інституту українознавства
_____
доктор філософії В.Г. Чернець
«___»_____2023р.

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ «ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ПОЛІТИКИ РЕВАНШУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ»

(проміжний за 2022 р.)

Науковий керівник НДР
кандидат історичних наук **Ю.С. Фігурний**

2023 р.
Результати цієї роботи розглянуті Вченою радою НДІУ,
протокол № 1 від 19 січня 2023 р.

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР, завідувач відділу української етнології НДІУ, кандидат історичних наук	10.01.2023	**Ю. С. Фігурний** (С. 1–18)
Старший науковий співробітник відділу української етнології НДІУ, доктор філософських наук	10.01.2023	**В. Ф. Ятченко** (С.16)
Старший науковий співробітник відділу української етнології НДІУ, кандидат історичних наук	10.01.2023	**О.В. Шакурова** (С. 13-14)
Науковий співробітник відділу української етнології НДІУ	10.01.2023	**Л. Г. Отрошко** (С. 14-15)
Науковий співробітник відділу української етнології НДІУ	10.01.2023	**О.А. Чирков** (С.6-9, 12, 15-16)
Молодший науковий співробітник відділу української філології НДІУ	10.01.2023	**Н. С. Безсмертна** (С.14)

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Монографії

1. Фігурний Ю.С., Шакурова О.В., The impact of the undeclared Russian-Ukrainian hybrid war on ethno-cultural processes in Ukraine. К,2022, (Рекомендована Вченою Радою НДІУ) (4,0).
2. Колективна монографія: Проблеми етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. К, 2022, (Рекомендована Вченою Радою НДІУ). (10,0).

Розділи до колективних та індивідуальних монографій

1. Фігурний Ю. Особистість і філософські ідеї Григорія Сковороди як потужний виклик неоімперській, реваншистській доктрині «русского мира» в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни. Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди. Полтава, 2022. С.28-37. (0,5).
2. Фігурний Ю.С., (у співавтор.) Діяльність релігійних громад України в умовах російської агресії 2014-2022 рр. в контексті консолідації українського суспільства. Консолідація українського суспільства: гуманітарні пріоритети» (відп. ред. В.С. Крисаченко).
Колективна монографія. К.: НДІУ, 2022. С. 202-222. (0,2).
3. Чирков О. Головні тенденції розвитку етнорелігійної ситуації у контексті національної консолідації українців (1985–2022). Крисаченко В.С., Фігурний Ю.С., Чирков О. А. Українське християнство: утвердження ідентичності. Концептуальні нариси. К.: НДІУ, 2022. С. 189-225. (2,0).

Збірник

1. Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» (25.10.2022 р., м. Київ, НДІУ). Київ: НДІУ, 2022. 266 с. (Рекомендована Вченою Радою НДІУ). (10,0).

Категорія А

Статті у журналах, що входять до наукометричних баз даних Web of Science та Scopus

1. Yuriy Figurnyi, Oksana Semenova, Liubov Otroshko, Olha Shakurova. Development of the Ukrainian Orthodoxy in the Conditions of the Revanchist Policy of the Russian Federation against Ukraine. Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. 2022. Volume 42, issue 4. Pp. 27 – 46. (1,6) (WoS)
2. Yuriy Figurnyi (у співавтор.) Repressive policy of the occupiers during hubrid war against religious communities of Ukraine, 2014-2022. Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. 2022. Volume 42, issue 6. Pp. 14 – 35. (1,0) (WoS).

Статті надруковані за межами України
(не входять до науковометричних баз)

1. Фігурний Ю. Негативний вплив «русского мира» як важливий елемент реваншистської політики Російської Федерації проти України та національної ідентичності українців. Збірник матеріалів міжнародної конференції. Мюнхен, 2022. С. 525-538. (0,8).

Категорія В

Статті у журналах, що включені до переліку наукових фахових видань України

1. Безсмертна Н. Функціонування української мови в умовах повномасштабної агресії Росії проти України. Українознавчий альманах. Випуск 30. К.: «Міленіум», 2022. С. 8-16. (1,1).
2. Клименко О., Ятченко В., Семенова О.,Фігурний Ю., Шакурова О.Вплив повномасштабної агресії Росії проти України на сучасний етнокультурний і національно-патріотичний розвиток українського студенства: соціологічний вимір. Українознавство. 2022. № 4 (85). С.49-64 (1,1).
3. Отрошко Л. Закордонне українство країн Європи та Північної Америки у протистоянні збройній агресії Російської Федерації супроти України. Українознавство. 2022. № 4 (85). С. 230-246. (1,2).
4. Фігурний Ю. Школа-родина як важливий складник національного виховання української молоді в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни. Імідж сучасного педагога. 2022. №5 (206). С. 71-80. (1,4).

5. Фігурний Ю, .Шакурова О. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України у вітчизняному науковому дискурсі: соціологічний вимір сучасних етнокультурних процесів. Українознавчий альманах. Випуск 30. К.: «Міленіум», 2022. С. 127-135. (1,0)
6. Фігурний Ю., Шакурова О. Всеукраїнська науково-практична конференція «30 років Інституту українознавства: минуле, сучасне, майбутнє». Українознавство. 2022. № 1 (82). С. 14-27. (0,85)
7. Фігурний Ю. (у співавтор.) Дослідник міждисциплінарності та наукового синтезу (до 85-річчя Ярослава Каларури). Українознавство. 2022. № 3 (84). С. 224-248. (0,5).
8. Фігурний Ю. (у співавтор.) Ставлення російських агресорів та їх проксі до віруючих різних конфесій в Україні (2014-2022). Українознавство. 2022. № 3 (84). С. 51-67. (0,5).
9. Фігурний Ю. (у співавтор.) Державотворча діяльність гетьмана Івана Мазепи: минуле та сучасність. Часопис української історії. 2022. Вип. 46. С. 27-39. (1,0).
10. Чирков О. Концепція етнокультурного розвитку українського суспільства (1991-2022) у контексті ескалації російсько-української війни. Українознавство. 2022. № 2 (83). С. 8-25. (1,1)
11. Ятченко В. Метафізичні грані російської суспільної свідомості в російській філософії й публіцистиці початку XX ст. Українознавство. 2022. № 4 (85). С. 8-18. (0,8).

Категорія С

Статті й тези які надруковані у Збірниках наукових праць за матеріалами Міжнародних і Всеукраїнських наукових форумів

1. Безсмертна Н. Програма співпраці уряду України із закордонними українцями: досягнення та прорахунки. Сучасні тенденції міжнародних відносин: збірник матеріалів всеукраїнської конференції, м. Київ, 21 грудня 2021 р. Відп. за вип. Гуменюк Б.І., Мелещенко Т.В., Стоян Т.А., Цибух В.І., Карабардін А.В., Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 103 – 105. (0,25)
2. Семенова О. Проблема збереження об’єктів культурної спадщини України в умовах російсько-української війни (2022 р.) Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 115 – 118. (0,25)
3. Фігурний Ю.С. Російсько-українська війна: цивілізаційний виклик для людства. Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 35 – 38. (0,25)
4. Фігурний Ю. Пошук і збереження пам’яток матеріальної та духовної культури України. Дослідження, збереження та популяризація пам’яток історико-культурної спадщини України: зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук. конф. (м. Переяслав, 18 квітня 2022 р.). Переяслав (Київ, обл), 2022. С. 214-222. (0,5)
5. Фігурний Ю. Пошук і збереження пам’яток матеріальної та духовної культури України. Дослідження, збереження та популяризація пам’яток історико-культурної спадщини України: зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук. конф. (м. Переяслав, 18 квітня 2022 р.). Переяслав (Київ, обл), 2022. С. 214-222. (0,5)
6. Фігурний Ю. Книжкова графіка Сергія Якутовича. Українська писемність і мова у манускриптах і друкарстві. Київ, 2022. С.185-192. (0,5)
7. Фігурний Ю. . Творче переосмислення філософської спадщини Григорія Сковороди під час російсько-української війни. Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди: матеріали Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Полтава, 2 – 4 грудня 2022 р.) Полтава, 2022. С.61-64. (0,2).
8. Фігурний Ю. Сили територіальної оборони Збройних Сил України у відсічі збройної агресії Російської Федерації. Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» (25.10.2022 р., м. Київ, НДІУ). Київ: НДІУ, 2022. С.102-105. (0,1).
9. Фігурний Ю.С., (у співавтор.) Вплив російсько-української війни на релігійні процеси в Україні. Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та

перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 94 –97. (0,1)
10. Фігурний Ю. (у співавтор.) Роль В. Ющенка у збереженні пам`яті про Голодомор-геноцид вУкраїні. Голодомор в Україні 1932-1933 рр. постгеноцидний синдром. Переяслав, 2022. С.13-22. (0,45)
11. Фігурний Ю., Шакурова О. Розвиток українознавства під час російської агресії. Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» (25.10.2022 р., м. Київ, НДІУ). Київ: НДІУ, 2022. С.145-156. (0,65).
12. Чирков О. Вплив сучасних тенденцій зовнішньої політики Російської Федерації на етнокультурний розвиток України. Сучасні тенденції міжнародних відносин: збірник матеріалів всеукраїнської конференції, м. Київ, 21 грудня 2021 р. Відп. за вип. Гуменюк Б.І., Мелещенко Т.В., Стоян Т.А., Цибух В.І., Карабардін А.В., Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 103 – 105. (0,25)
13. Шакурова О. В. Вплив російсько-української війни на націєтворчі процеси в Україні. Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 65 – 67. (0,25)
14. Ятченко В. Екзистенційні виміри духовно-культурного світу особистості в філософії Григорія Сковороди. Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди: матеріали Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Полтава, 2 – 4 грудня 2022 р.) Полтава, 2022. С.71-73. (0,2).

Повідомлення та рецензії

1. Фігурний Ю. Всеукраїнський круглий стіл, «Воля дужча за всяку неволю» (до 300-річчя з дня народження Григорія Сковороди). Українознавство. 2022. № 4(85). С.260-264. (0,2)
2. Фігурний Ю., Шакурова О., Безсмертна Н. ІІ Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!» Українознавство. 2022. № 2 (83). С. 268-281. (0,85)
3. Фігурний Ю., Шакурова О. Всеукраїнська науково-практична конференція «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави». 2022. № 4 (85). С. 247-259. (0,6).
4. Фігурний Ю. Соціологічний аналіз культурного життя сучасних українців (Рецензія на працю Л.В. Чупрія, Л.Г. Скокової, К.В. Настоящої «Культурні практики населення України» Київ, 2021. 202 с. Українознавство. 2022. № 2 (83). С. 287-289. (0,2)
5. Фігурний Ю. Епістолярна спадщина Михайла Сікорського (Рецензія на працю Т. В. Грудевич «Постать Михайла Сікорського крізь призму поштової кореспонденції». Камянець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2022. 148 с.). Українознавство. 2022. № 3 (84). С. 249-252. (0,25)

Програми

1. Програма Всеукраїнської науково-практичній конференції «30 років Інституту українознавства: минуле, сучасне, майбутнє» (25.01.2002 р, м. Київ, НДІУ). Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційні секретарі: Шакурова О. В., Безсмертна Н.С. Київ: НДІУ, 2022. 16 с. (1,2)
2. Програма ІІ Всеукраїнських наукових читань «Свою Україну любіть!». (31.05.2022 р, м. Київ, НДІУ). Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційні секретарі: Шакурова О. В., Київ: НДІУ, 2022. 16 с. (0,68)
3. Програма Всеукраїнської науково-практичній конференції Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» (25.10 .2022 р, м. Київ, НДІУ). Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційний секретар Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2022. 24 с. (1,5).

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 19 с.

Об'єкт дослідження – етнокультурний розвиток сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження – визначальні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, особливості етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ, оцінка сутності цього розвитку з позиції забезпечення національної безпеки та оборони Української держави.

Мета НДР – одержати нові знання про визначальні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, особливості етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ, розробити комплекс заходів для органів державної влади та інших суб'єктів політики України, спрямованих на подолання успадкованого від СРСР поросійщення та негативних наслідків сучасного російського реваншизму в етнокультурній сфері українського соціуму.

Методи, підходи.

Основний науковий інструментарій – дослідницькі засоби українознавства. Застосовуватиметься комплексний та системний підходи, методи широкого кола наук, у тому числі й принцип історизму. Це дасть можливість доповнити й поглибити наявні тематичні знання, різнобічно, концептуально висвітлити етнокультурний розвиток української нації в умовах політики реваншу РФ. Для виявлення та опису тенденцій етнокультурного розвитку українського суспільства використовуватимуться статистичні показники та їх динамічні ряди, наприклад зміни кількості учнів шкіл, що вивчають російську мову, зміни рейтингів російських сайтів за популярністю серед українських користувачів, зміна питомої ваги новин російською мовою серед новин електронних ЗМІ. Для характеристики зміни ставлення українських громадян до РФ та її влади використовуватимуться результати соціологічних досліджень. Районування України (в міжнародно визнаних кордонах) за ознакою реакції територіальних груп українського суспільства в етнокультурній сфері на політику реваншу РФ стане відповідною картографічною моделлю українського суспільства. Джерелами для її побудови будуть результати соціологічних досліджень, виборів президента України 2014 та 2019 рр., виборів Верховної Ради України та місцевих рад і голів міст. Адже ставлення суб'єктів політики України до агресії РФ проти України публічно висловлювалося. Дослідження громадської думки (представників українського студентства) здійснюватиметься на основі етнографічного польового методу (опитування у формі анкетування). Застосовуючи інтерпретативний підхід, матимемо можливість, наприклад, визначити асоціації у респондентів з визначальними для їх самоототожнення образами та поняттями «українець», «етнічний українець», «громадянин України», «Україна», «етнічний росіянин» тощо. Спостереження за зміною громадської думки в середовищі найбільш соціально рухливої верстви українського суспільства – студентської молоді, в частині політики реваншу РФ щодо України, має виявити наявність зв'язку між цією політикою та мовною, культурною, етнічною, національною самосвідомістю й самоідентифікацією молоді, формуванням україноцентричної ціннісної та світоглядної орієнтації, громадянської активності, патріотичних настроїв, зміни мовної поведінки частиною поросійщених груп студентства. Буде виявлено зростання використання української мови та інформації українською мовою у буденній практиці молоді (спілкування, навчальний процес, радіо, кіно, телебачення, розваги, інформаційні ресурси). Дослідження є унікальним тому застосовані підхід та методика є неповторними.

Застосована методика пристосована саме для зазначеного предмета дослідження, поставлених дослідних завдань та конкретного колективу виконавців. Застосовуватимуться загальнонаукові методи та методи різних наук в залежності від пізнавальних потреб у конкретному випадку дослідної практики. Методологічною особливістю цього українознавчого дослідження буде, по-перше, широке використання методів польових досліджень (опитування у формі анкетування представників українського студентства, а також метод включеного спостереження). По-друге – через комплексний, міждисциплінарний підхід та велику потребу в кількісних показниках широке застосування матимуть математичні, соціометричні, статистичні, картографічні, методи. Велику роль відведено методам групування, районування, періодизації, моделювання. Звичайно, що авторський колектив

проекту НДР передбачає продуктивне застосування методів соціальної філософії та філософії історії.

Актуальність роботи:

Наукове пізнання сучасної історії, новітніх тенденцій розвитку суспільства завжди є актуальним, особливо в умовах політики реваншу РФ щодо України та неоголошеної російсько-української гібридної війни. Особливо, коли перед українським суспільством стоїть загроза поневолення, порушено його територіальну цілісність, зруйновано велику частку господарства, коли агресор вимагає змінити державний устрій, змінити Конституцію, не піклуватися про українську мову, Українську Православну Церкву, відмовитись від власної національної та етнічної самосвідомості й самоназви (бо на думку ідеологів Кремля, «русские» й українці – один народ) тощо. Бо руйнування етнокультурної спільноти українців у певних регіонах та слабка інтегрованість етнічних росіян і поросійщеної людності в українську націю вже стали плідним грунтом для втрати саме тих регіонів. Ця залежність відображена у працях авторів проекту НДР. Дослідження етнокультурного розвитку сучасного українського суспільства в умовах політики реваншу РФ є надто актуальним для українознавців з огляду на наявність недостатньо досліджених наукових проблем та потребу підвищення рівня національної безпеки України. Результати дослідження необхідні для подолання успадкованого від СРСР поросійщення значної частини громадян України та цілих територіальних груп, а також руйнівного впливу політики реваншу РФ на етнокультурний розвиток українського суспільства; для запобігання виникнення у майбутньому гострих та глибоких суспільних проблем, породжених ним, шляхом удосконалення та реалізації державної політики України в освітній, мовній, інформаційній, культурній та інших сферах суспільного буття. Наявні знання за темою НДР потребують доповнення емпірично-описовими знаннями, аналітичним матеріалом, узагальнюючими концепціями та рекомендаціями для суспільної практики (щоб їх використовували в освіті, культурі, ЗМІ, державному управлінні тощо).

Новизна роботи:

Більшість очікуваних результатів буде одержано вперше. Оскільки вплив релігійного чинника на етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах політики реваншу РФ вже розглядався авторами проекту, то йдеться лише про «доповнення знань про вплив релігійного чинника на етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах політики реваншу РФ на підставі нових подій та фактів». Так само були вже певні рекомендації заходів для органів державної влади та інших суб'єктів політики України, спрямованих на подолання успадкованого від СРСР поросійщення та негативних наслідків сучасного російського реваншизму в етнокультурній сфері суспільства. Тому цей результат новий лише частково. Періодизація етнокультурного розвитку українського суспільства також здійснювалась, але на короткий період часу та у контексті загальноісторичного поступу українства. Оскільки тепер періодизація враховуватиме ще кілька років та в центрі уваги стоятиме зв'язок етнокультурного розвитку українського суспільства з політикою реваншу РФ; маємо підстави вважати цю періодизацію новим результатом. До таких віднесемо також інші результати: 1) концепція етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ та захоплення частини території України (його суб'єкти, визначальні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, особливості); 2) обгрунтування факту заперечення етнокультурної реальності провідниками «російського світу» та «історичної Росії», як чинника сучасного етнокультурного розвитку українського суспільства; 3) районування національної території України (в міжнародно визнаних кордонах) за ознакою реакції територіальних груп українського суспільства в етнокультурній сфері на політику реваншу РФ та картографічна модель реакції територіальних груп українського суспільства в етнокультурній сфері на політику реваншу РФ; 4) характеристика впливу політики російського реваншизму на етнокультурні ознаки та інші, пов'язані з ними, у середовищі студентської молоді (за результатами спеціального опитування); 5) модель розвитку мовної ситуації в Україні в умовах політики реваншу Російської Федерації; 6) обгрунтування ролі

зарубіжного українства, як чинника етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ.

Головні дослідні завдання: розробити концепцію етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ та захоплення частини території України (його суб'єкти, визначальні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, особливості); обгрунтувати факт заперечення етнокультурної реальності провідниками «російського світу» та «історичної Росії», як чинник сучасного етнокультурного розвитку українського суспільства; здійснити районування національної території України (в міжнародно визнаних кордонах) за ознакою реакції територіальних груп українського суспільства в етнокультурній сфері на політику реваншу РФ та побудувати відповідну картографічну модель; здійснити періодизацію етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ; виявити вплив політики російського реваншизму на етнокультурні ознаки та інші, пов'язані з ними, у середовищі студентської молоді (шляхом спеціального опитування); розробити модель розвитку мовної ситуації в Україні в умовах політики реваншу Російської Федерації; визначити роль зарубіжного українства, як чинника етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ; доповнити знання про вплив релігійного чинника на етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах політики реваншу РФ на підставі нових подій та фактів; розробити рекомендації комплексу заходів для органів державної влади та інших суб'єктів політики України, спрямованих на подолання успадкованого від СРСР поросійщення та негативних наслідків сучасного російського реваншизму в етнокультурній сфері суспільства.

Теоретичні і практичні результати:

1. Створена періодизація етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ.
2. Охарактеризовано вплив політики російського реваншизму на етнокультурні ознаки та інші, пов'язані з ними, у середовищі студентської молоді за результатами спеціального опитування.
3. Розроблена модель розвитку мовної ситуації в Україні в умовах політики реваншу Російської Федерації.

Результати НДР висвітлено у публікаціях у періодичних та інших наукових виданнях (42 праці загальним обсягом близько 50 у.д.а.), зокрема у колективній монографії: «Проблеми етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України» та в індивідуальній монографії: Фігурний Ю.С., Шакурова О.В., «The impact of the undeclared Russian-Ukrainian hybrid war on ethno-cultural processes in Ukraine», а також у десятках доповідей на наукових зібраннях.

Практична цінність:

Оприлюднені праці, що містять наукові результати дослідження, придатні для застосування у суспільній практиці. Насамперед, вони можуть використовуватися у ЗМІ та послабити у загальнонаціональному дискурсі про реакцію на агресивну політику РФ та шляхи подальшого суспільного розвитку позиції представників «п'ятої колони», підспівувачів Кремля та політично пасивних українських громадян. Корисний для українського суспільства ефект від результатів дослідження зросте у разі використання одержаних результатів для створення науково-популярних праць, у прикладних дослідженнях науковцями, у навчальному процесі освітянами, учнівською та студентською молоддю, у журналістській роботі при підготовці та поширенні аналітичного продукту через ЗМІ, у політичній діяльності суб'єктами політики. Застосування у суспільній практиці одержаних результатів допоможе зменшити негативну, гальмівну дію соціальних практик, звичок, особливостей світогляду та історичної пам'яті, що сформувалися в умовах СРСР та передаються частині молодого покоління, а також допоможуть вихованню у дітей та молоді міцної, адекватної та позитивної етнічної ідентичності. Виконавці дослідження використають одержані результати для доповнення й оновлення знань про предмет дослідження, наявних в українському, англійському та російському сегментах Вікіпедії. Результати дослідження працюють на

відмирання москвоцентричного світогляду та меншовартісної свідомості та системи цінностей в українців, стимулюють прагнення подолати російську експансію, мінімізувати завдану нею шкоду, оптимізувати подальший розвиток українського суспільства, інтегруватися до європейських політичних, економічних та військових організацій, об'єднуватися та солідаризуватися на засадах національних цінностей. Для загальнолюдської спільноти цінність очікуваних результатів полягає в організації та узагальненні наявних, одержанні нових наукових знань про її невід'ємну частину (українську націю), знань, що сприяють відтворенню соціокультурної, державно-політичної різноманітності людства, оскільки перешкоджають його уніфікації.

Цінність емпіричних даних, отриманих в результаті соціологічного опитування, полягає перш за в тому, що воно відображатиме реальну картину світобачення студентської молоді, розуміння ними наслідків та загроз, спричинених політикою реваншу та збройною агресією РФ, як для етнокультурного розвитку України, так і її національної безпеки загалом.

Ступінь впровадження. Одержані результати широко оприлюднені у наукових періодичних виданнях та виголошені й обговорені на наукових зібраннях. Результати НДР використовуються у діяльності Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови; у навчально-освітньому процесі Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського; під час лекційних і практичних занять на історико-філософському факультеті НПУ імені М.П. Драгоманова.

Галузі застосування: освіта, наука, культура, ЗМІ, державне управління.

Категорії фахівців: науковці, викладачі ВНЗ, вчителі ЗНЗ, студенти, учні, державні службовці, політичні діячі, журналісти та інші громадяни України.

Економічна ефективність. Результати дослідження прискорюють подолання негативних наслідків російщення України, її етнокультурну та громадянську консолідацію, інтеграцію до європейських та трансатлантичних структур, що, безумовно має позитивний соціальний та економічний ефект. Одержані колективом виконавців НДР кількісні (50,0 у.д.а) та якісні (публікації статей категорії А та категорії В) результати відповідають тим коштам, які були виділені з державного бюджету України на її виконання.

Ключові слова і поняття. *Ключові слова:* Україна, українці, кримськотатарський народ, росіяни, українське суспільство, етнокультурний розвиток, періодизація, причинно-наслідкові зв'язки, етнічні процеси, міграційні процеси, російщення, політика реваншу РФ, «русский мир», «Новороссия», неоголошена російсько-українська гібридна війна, українська мова, українська культура, етнічна група, етнічна самоідентифікація, етнічна ідентичність, національна ідентичність, соборність.

ЗМІСТ

	с.
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів	10
Вступ	11
Суть звіту виконання НДР «Етнокультурний розвиток сучасного українського суспільства в умовах політики реваншу Російської Федерації» за ІІ етап	13
Висновки	18
Рекомендації	19

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВНЗ – вищі навчальні заклади
відп. ред. – відповідальний редактор
ЄС – Європейський Союз
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗНЗ – загальноосвітні навчальні заклади
ЗС РФ – Збройні Сили Російської Федерації
К. – Київ
НАТО – Організація Північноатлантичного договору
НДІУ – Науково-дослідний інститут українознавства
НДР – науково-дослідна робота
ПЦУ – Православна Церква України
РПЦ – Російська Православна Церква
РФ – Російська Федерація
р. – рік
рр. – роки
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
с. – сторінка
ст. – століття
УПЦ МП – Українська Православна Церква Московського Патріархату
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
у.д.а. – умовний друкований аркуш
ФРН – Федеративна Республіка Німеччина

ВСТУП

Магістральним напрямком роботи відділу української етнології НДІУ МОН України є осмислення етнічних та етнокультурних процесів в Україні та впровадження отриманих нових знань у навчально-освітній процес ЗНЗ і ВНЗ. Науковий колектив впродовж 2022 р. виконував фундаментальну НДР «Етнокультурний розвиток сучасного українського суспільства в умовах політики реваншу Російської Федерації». Її виконання було ускладнене повномасштабною агресією ЗС РФ, яка розпочалася 24 лютого 2022 р. й призвела до ескалації неоголошеної російсько-української гібридної війни. Незважаючи на труднощі воєнного стану, небезпеку російських ракетних обстрілів, атаки бойових ударних безпілотних дронів ЗС РФ, нищення об'єктів критичної інфраструктури України рашистськими окупантами вчені-українознавці послідовно й фахово виконували поставлені перед собою науково-дослідні завдання. щодо осягнення етнокультурного розвитку сучасного українського суспільства у зв'язку з політикою реваншу, що провадить РФ щодо України й української нації.

СУТЬ ЗВІТУ ЗА ДРУГИЙ ЕТАП ВИКОНАННЯ НДР «ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ПОЛІТИКИ РЕВАНШУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ»

Виконавцями НДР у 2022 рр. були працівники таких відділів НДІУ: української етнології; української філології, інформаційного забезпечення та наукових комунікацій НДІУ.

Об'єкт дослідження– етнокультурний розвиток сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження – визначальні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, особливості етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ, оцінка сутності цього розвитку з позиції забезпечення національної безпеки та оборони української держави.

Методи, підходи.

Основний науковий інструментарій – дослідницькі засоби українознавства. Застосовувано комплексний та системний підходи, методи широкого кола наук, а також принципів історизму, об'єктивності альтернативності. Це дало можливість доповнити й поглибити наявні тематичні знання, різнобічно, концептуально висвітлити етнокультурний розвиток української нації в умовах політики реваншу РФ. Дослідження громадської думки (представників українського студентства) здійснювалося за допомогою соціологічного опитування. Застосовуючи інтерпретативний підхід, мали можливість, наприклад, визначити асоціації у респондентів з визначальними для їх самоототожнення образами та поняттями «українець», «етнічний українець», «громадянин України», «Україна», «етнічний росіянин» тощо. Спостереження за зміною громадської думки в середовищі найбільш соціально рухливої верстви українського суспільства – студентської молоді, в частині політики реваншу РФ щодо України, виявило наявність зв'язку між цією політикою та мовною, культурною, етнічною, національною самосвідомістю й самоідентифікацією молоді, формуванням україноцентричної ціннісної та світоглядної орієнтації, громадянської активності, патріотичних настроїв, зміни мовної поведінки частиною поросійщених груп студентства. Виявлено зростання використання української мови та інформації українською мовою у буденній практиці молоді (спілкування, навчальний процес, радіо, кіно, телебачення, розваги, інформаційні вебресурси).

Застосована методика пристосована саме для зазначеного предмета дослідження, поставлених дослідних завдань та конкретного колективу виконавців. Застосовано загальнонаукові методи та методи різних наук в залежності від пізнавальних потреб у конкретному випадку дослідної практики. Методологічною особливістю цього українознавчого дослідження є, по-перше, широке використання методів соціологічного дослідження (опитування у формі анкетування представників українського студентства). По-друге – через комплексний, міждисциплінарний підхід та велику потребу в кількісних показниках широке застосування мають математичні, соціометричні, статистичні, картографічні, методи. Велику роль відведено методам групування, районування, періодизації, моделювання. Звичайно, що авторський колектив проекту НДР продуктивно застосував методи соціальної філософії та філософії історії.

Реалізація завдань роботи: Упродовж 2022 р. колективом виконавців було реалізовано другий етап НДР, який мав назву «Періодизація етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ», зокрема: 1. Створена періодизація етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ. 2. Охарактеризовано вплив політики російського реваншизму на етнокультурні ознаки та інші, пов'язані з ними, у середовищі студентської молоді за результатами спеціального опитування. 3. Розроблена модель розвитку мовної ситуації в Україні в умовах політики реваншу РФ

Оформлено результати дослідження у вигляді індивідуальної та колективної монографій, розділів до колективних монографій, статей, тез, повідомлень, рецензій, доповідей і виступів

на наукових конференціях, круглих столах та інших заходах, більшу частину яких оприлюднено у друкованих виданнях.

Науковий результат:

Фігурний Ю. та Шакурова О. проаналізувавши етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах реваншистської політики Кремля й повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, прийшли до таких підсумків. По-перше, осмислення періодизації етнокультурного розвою українського соціуму в умовах реваншистського курсу РФ на відновлення її імперської потуги, допомагає напрацюванню фахових висновків зі здобутків та з допущених помилок для покращення сталого розвитку України й українців на шляху євро-атлантичної інтеграції. По-друге, етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах реваншистсько-імперської політики РФ можемо умовно розділити на п'ять періодів (етапів): перший (1991 – 2004 рр.), другий (2005 – 2009 рр.), третій (2010 – 2013 рр.), четвертий (2014 – 2021 рр.) і п'ятий (2022 р. – сьогодення). По-третє, перший період етнокультурного розвитку українського суспільства є найбільш тривалим й характеризується як позитивними так і негативними тенденціями. Умовно його можна розділити на два підперіоди, перший (1991 – 1999 рр.) та другий (2000 – 2004 рр.), цей поділ передусім обумовлений реваншистською політикою РФ щодо України. По-четверте, другий період етнокультурного розвитку українського суспільства визначається подальшим розширенням функціонування української мови у суспільно-політичному житті, навчально-освітньому процесі, у сферах науки, літератури, мистецтва, культури, кіноіндустрії тощо. Посилена увага В. Ющенка до гуманітарних проблем сприяла активізації наукових досліджень, поверненню українцям історичної пам'яті, особливо про Голодомор-геноциду 1932-1933 рр. Разом з тим, Кремль, усвідомивши небезпеку просування ідеалів і досягнень Помаранчевої революції на пострадянському просторі, доклав чималих зусиль для її дискредитації та стигматизації, використовуючи для цього новостворену неімперську реваншистську доктрину-концепт «русского мира». По-п'яте, третій етап етнокультурного розвитку українського суспільства відзначився потужним тиском проросійських сил в Україні на все українське. Очолив цю неоімперську реваншистську реконкісту тогочасний незмінний і незамінний міністр освіти і науки у двох урядах М. Азарова – Д. Табачник. Він систематично і цілеспрямовано намагався зупинити українізацію та розпочати повторну русифікацію українського гуманітарного простору. Прикриваючись турботою про національні меншини міністр-українофоб та його команда намагалися звузити простір функціонування української та розширити суспільний ареал побутування російської. Це завдання мав виконати й ганебний закон «Про засади державної мовної політики С. Ківалова і В.Колесніченка». Попри системний наступ проросійських сил на український етнокультурний простір, він зумів зберегти в цілому (попри деякі нагативні тенденції) своє положення в Україні та ті визначні здобутки, які досягли українці продовж попередніх двадцяти років. По-шосте, четвертий період етнокультурного розвитку українського суспільства розпочався під час Національної української революції початку XXI ст., а тривав вже в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни. За ці 8 років (січень 2014 – лютий 2022 рр.) Україна здолала шлях, який у звичайних умовах потребував десятиліть. По-сьоме, пятий етап етнокультурного розвитку українського суспільства триває в умовах повномасштабної агресії ЗС РФ проти України. Незважаючи на воєнні дії, український етнокультурний розвиток набув неочікувано позитивної динаміки. По-восьме, попри політику геноциду української нації та знищення Української держави, яку цілеспрямовано й фанатично проводить Кремль, ЗС РФ й так званий «глибиний російський народ», Україна була, є і буде. Українська мова поступово опановує всі сфери суспільно-політичного буття соціуму. Українська освіта (дошкільна, початкова, середня, вища) системно формує україноцентричний світогляд майбутніх свідомих громадян Української держави. Українська гуманітарна наука продукує знання, які допомагають здолати «русский мир». Українська духовність позбавляється імперсько-шовіністичного впливу РПЦ. Українська культура незважаючи на величезний масштаб людських і матеріальних втрат продовжує свій розвій, а яскравим доказом її незнищенності й потужності є українська пісня, яка вкотре

опанувала пісенний Олімп «Євробачення – 2022». (Результат опубліковано у колективній монографії: Проблеми етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. К, 2022, С.8-88).

Семеновою О. досліджено вплив політики російського реваншизму на етнокультурні ознаки та інші, пов'язані з ними, у середовищі студентської молоді шляхом спеціального опитування. Вона ініціювала у період з 05.05.2022 р. по 05.06.2022 р. проведення фахового соціологічного дослідження. Під її керівництвом, науковцями відділу окреслено методологічну основу дослідження, розроблено питання до анкети та пояснювальну записку до неї. Враховуючи умови воєнного стану, організація та проведення опитування здійснювалися з дотриманням вимог безпеки, анонімності, мобільності, доступності. З цією метою було розроблено анкету у вигляді google-форми, яку учасники могли заповнити у будь-який зручний час з будь-яких електронних пристроїв, що мають доступ до мережі Інтернет. Анкети із супроводжувальним листом було надіслано на адреси електронної пошти голів студентських об'єднань (профкомів, комітетів), через соціальні месенджери (фейсбук) керівникам адміністративних відділів понад 100 вищих навчальних закладів України. Представники студентської громади оперативно відреагували на прохання наукових співробітників сприяти у проведенні дослідження та поширити анкети серед студентів їхнього вузу, завдяки чому переважна частина відповідей була отримана вже впродовж перших двох тижнів опитування. (Результат опубліковано у статті: Клименко О., Ятченко В., Семенова О.,Фігурний Ю., Шакурова О.Вплив повномасштабної агресії Росії проти України на сучасний етнокультурний і національно-патріотичний розвиток українського студенства: соціологічний вимір. Українознавство. 2022. № 4 (85). С.49-64).

Безсмертною Н. створено модель розвитку мовної ситуації в Україні в умовах політики реваншу РФ та повномасштабної агресії російських військ на українські терени. Її суть полягає у синергетичній взаємодії трьох рівнів збереження, функціонування й розвитку української мови. Перший рівень – мовне законодавство, яке повинно впроваджуватися на всіх рівнях нашого життя. Моментально ситуація з мовною стійкістю не зміниться, проте перший рівень стабілізації мовної стійкості вже зробило законодавство: мовний закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який набув чинності 16 липня 2019 р., впродовж 2019–2022 рр. поступово впроваджувався у всі сфери життєдіяльності українського суспільства. Його імплементація допомогла українській мові повернути своє гідне місце в Українській державі. Окремо треба відзначити, що 16 липня 2022 р. набрали чинності окремі норми мовного закону, який закріпив статус української мови у інформаційній та бізнесовій сферах. Другий рівень – це українська влада, яка, використовуючи законодавчі, виконавчі та судові органи, буде впроваджувати та вдосконалювати мовне законодавство. Треба відзначити виважену і послідовну роботу Уповноваженого із захисту державної мови Т. Креміня, який послідовно і цілеспрямовано допомагає українській мові повернути втрачені позиції і стати не лише де-юре, а й де-факто мовою Української держави. Третій рівень – це громадяни України, як етнічні українці, так і представники інших національностей, які можуть й мають вплинути на мовну стійкість. Оскільки кожен з них зацікавлений у правовій державі, яка буде захищати права і обов'язки кожного громадянина, незалежно від його етнічної приналежності. Повернення українській мові належного статусу в Українській державі в усіх сферах її життєдіяльності допоможе згуртувати українську політичну націю, перемогти російських агресорів, відновити зруйновану економіку та стати членом ЄС і НАТО. (Результат опубліковано у статті: Безсмертна Н. Функціонування української мови в умовах повномасштабної агресії Росії проти України. Українознавчий альманах. Випуск 30. К.: «Міленіум», 2022. С. 8-17).

Отрошко Л. обґрунтувано роль зарубіжного українства, як чинника етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ. Після збройної агресії РФ на територію Української держави українська діаспора активно включилася у боротьбу за збереження української державності, етнокультурного простору, етнічної культури та ідентичності. Українські громади за кордоном взяли на себе інформаційну, дипломатичну,

фінансову, гуманітарну, військову, культурну та соціальну роботу. Закордонне українство постійно прискорює перемогу України в російсько-українській війні, активно підтримуючи біженців та переселенців, надаючи дипломатичну та фінансову підтримку через міжнародні та гуманітарні програми й фонди, знаходячи тимчасовий прихисток, сприяючи надходженню військової, медичної та гуманітарної допомоги в Україну, обмежуючи інфотерор у медіа та кіберпросторі. За сприяння закордонних українців діють центри соціально-гуманітарної допомоги як від волонтерів, так і від міжнародних благодійних організацій. Також закордонні українці допомагають зберігати, презентувати, відстоювати та поширювати українські культурні цінності та налагоджувати і підтримувати дипломатичні зв'язки в усіх країнах світу. Посольства України у тісній співпраці з закордонними українцями активно поширюють знання про Україну, її минуле й сучасність, сприяючи, таким чином, подальшій консолідації України як держави – стратегічного партнера з давньою історією, багатою культурою та чітко визначеними європейськими і північно-атлантичними перспективами. Завдяки єднанню українців усього світу, співпраці з українською діаспорою та міжнародній підтримці Українська держава стає міцнішою і впевнено продовжує свій рух до перемоги у війні за незалежність. (Результат опубліковано у статті: Отрошко Л. Закордонне українство країн Європи та Північної Америки у протистоянні збройній агресії Російської Федерації супроти України. *Українознавство*, 2022. 4 (85). С. 230-246)

Отрошко Л доповннила знання про вплив релігійного чинника на етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах політики реваншу РФ на підставі нових подій та фактів. Збройна й інформаційна агресія Кремля на початку 2022 р. поставила під питання саме існування Української державності та української нації, а також українського православ'я. Війна Росії супроти України призвела не лише до тимчасових територіальних втрат, величезних людських жертв, трагедій тощо, але й до самоорганізованості та згуртування світового українства, консолідації української політичної нації, спричинила суттєве посилення ПЦУ і відповідно значне послаблення – УПЦ МП (т.зв. «філії» Російської церкви в Україні). В ході спостережень виявлено, що все більше прихожан стало в українських церквах. Усе менше православних вірять Московському патріархату, зокрема дезінформації про «розкольницький» характер української автокефалії, що досі розповсюджуються в московських церквах. Все більше вірян позитивно відгукуються про Томос. Адже завдяки визнанню ПЦУ однією із 15 автокефальних православних церков світу та Вселенським Патріархатом українська церква підтвердила своє право на повну автокефалію (тобто самоуправління). Освітня та просвітницька місія української церкви на регіональному рівні відіграє значну роль у етнокультурному розвитку українського народу. Адже народ згідно головного закону держави мусить мати змогу молитися українською мовою в українських церквах та знати, що українська церква допомагає українському війську та народу України. Подальше об'єднання українського православ'я сприятиме вигнанню «русского духа» з українських храмів, а «русского мира» з Української держави, наблизить перемогу українського народу над агресором та сприятиме побудові сильної та незалежної України. (Результат опубліковано у статті Yuriy Figurnyi Oksana Semenova Liubov Otroshko Olha Shakurova. Development of the Ukrainian Orthodoxy in the Conditions of the Revanchist Policy of the Russian Federation against Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe.* Volume 42, issue 4. Pp. 27–46).

Чирков О. доповнив й уточнив концепції етнокультурного розвитку українського суспільства у контексті ескалації російсько-української війни (1991–2022) зроблено з огляду на події та процеси воєнного 2022 р. Результати відображено у статті «Концепція етнокультурного розвитку українського суспільства у контексті ескалації російсько-української війни (1991–2022)», а також у доповідях на наукових зібраннях. Для виявлення та узагальнення змін в етнокультурній сфері суспільства відслідковано повідомлення ЗМІ відповідної тематики, враховано певні оцінки експертів та результати соціологічних опитувань. Зміни етнокультурного розвитку розглянуто на різних територіях країни. Російсько-українська війна, розпочата Москвою в лютому 2014 р. стала визначальним

чинником, що поляризував етнокультурний розвиток українського суспільства у різних його частинах, а ескалація війни в лютому 2022 р. призвела до посилення й прискорення вже наявних тенденцій розвитку. Здійснення геноциду української нації стало тепер неприхованим, цей намір відображається у заявах російських політиків, а дії та їх наслідки потрапляють в об'єктив відеокамер. На додатково захоплені рашистами території країни приходить «російський світ» (рос.: «русский мир»). А на вільних від окупанта теренах відбуваються етнополітичні та етнокультурні консолідаційні процеси на основі української етнічності, спадщини Російської імперії та «СССР» стає менше. Тут втрачає позиції російська мова, російська професійна культура, російська «церква», та інший російський культурний набуток імперських часів. З районів, що зазнають обстрілів росіянами, люди їдуть вглиб України та за кордон.

Оцінку головних тенденцій розвитку сучасної етнорелігійної ситуації у контексті національної консолідації українців зробив О. Чирков. Це відображено у розділі «Головні тенденції розвитку етнорелігійної ситуації у контексті національної консолідації українців (1985–2022)» монографії «Українське християнство: утвердження ідентичності. Концептуальні нариси». Показано, що етнополітична диференціація українського православ'я в умовах воєнної агресії РФ проти України охопила широкі верстви українського суспільства на всій території України. Доведено, що ескалація російсько-української війни у лютому 2022 р. прискорила консолідацію православних українців у канонічній помісній автокефальній українській православній церкві (ПЦУ).

Теоретичну основу періодизації етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ та обгрунтування її результатів оприлюднено у доповідях О. Чиркова: «Періодизація етнокультурного розвитку українського суспільства, що відбувається в умовах політики реваншу РФ» на Науково-практичній конференції з нагоди 30-ліття Науково-дослідного інституту українознавства МОН України «30 років інституту українознавства: минуле, сучасне, майбутнє» (Київ, 25 січня 2022 р.; «Ескалація російсько-української війни як початок нового підперіоду етнокультурного розвитку української нації» на ІІ Всеукраїнських наукових читаннях «Свою Україну любіть!». Київ (31.05.2022).

Ятченко В. здійснив поглиблений аналіз світоглядних і соціально-політичних настанов носіїв ідеології «русского мира». Ним виявлено глибинні метафізичні основи духовності російського етносу. Актуальності цій проблемі надає й та обставина, за якою ці основи в сучасних умовах трансформувались в один із сутнісних елементів агресивної духовної субстанції «русского мира». Запропоновано виклад точки зору на цю проблему представників російської публіцистики й російської філософії початку ХХ століття Максима Горького й Ніколая Бердяєва. Доведено, що закорінені на метафізичному рівні ціннісні орієнтації росіян щодо месіанського характеру своїх дій стосовно інших народів, упевненість в своїй обраності не надають підстав надіятись на перегляд чи корегування цих світоглядних орієнтацій внаслідок зміни політичних, духовних лідерів чи політичної влади. (Результат опубліковано у статті: Ятченко В. Метафізичні грані російської суспільної свідомості в російській філософії й публіцистиці початку ХХ ст. Українознавство. 2022. № 4 (85). С. 8-18).

ВИСНОВКИ

Отримані підсумки НДР посприяють дослідникам фахово аналізувати велику кількість фактів, осмислювати їх, створювати на їх основі нові якісні знання, які допоможуть громадянам України зрозуміти злочинну сутність «русского мира», реваншистську ідеологію путінізму та жахливі імперські наміри РФ щодо Української держави й української нації.

Одержані в процесі аналітичного осягнення результати НДР оприлюднено у 42 працях: 1 індивідуальній монографії, 1 колективній монографії; 1 збірнику наукових праць (всі вони рекомендовані до друку Вченою Радою НДІУ); 3 розділах до колективних й індивідуальних монографій, 2 статтях у журналі, що входить до наукометричної бази даних Web of Science, 11 статтях у журналах, що включені до переліку наукових фахових видань України, 1 статті опублікованій у Збірнику наукових праць, який не входить до наукометричної бази даних за підсумками Міжнародної конференції в Мюнхені (ФРН), 14 статтях та тезах які надруковані у Збірниках наукових праць за матеріалами Міжнародних і Всеукраїнських науково-практичних заходах (конференціях, круглих столах, читаннях тощо); 5 повідомленнях й рецензіях та 3 Програмах наукових форумів тощо. Загальний обсяг підготовлених наукових матеріалів становить близько 50,0 у. д. а.

Необхідно відзначити участь виконавців НДР у 22 Міжнародних і Всеукраїнських наукових форумах (конференціях, читаннях, круглих столах тощо), де ними було оприлюднено 68 доповідей. У виступах на цих поважних заходах дослідники публічно представили результати власних досліджень за проблематикою НДР.

Є потреба також наголосити, що у зв’язку з недостатнім фінансуванням НДІУ всі виконавці НДР у 2022 р. працювали на неповну ставку (0,625 – 0,75).

Виконання НДР, яке було розпочато на першому етапі у 2021 р., продовжено на другому етапі в 2022 р., буде успішно завершено на заключному етапі, у 2023 р.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Під час виконання НДР були отримані важливі аналітичні узагальнення які можуть бути рекомендовані для використання вчителями на уроках українознавства, історії, української мови, української літератури, географії та на інших факультативних заняттях у ЗНЗ, викладачами на лекціях і семінарах у ВНЗ, педагогами на курсах підвищення кваліфікації.